

บทที่ ๖

การอ่านบันเทิงคดี

แผนการสอนประจำบท

หัวเรื่อง

๑. นวนิยาย
  - ๑.๑ องค์ประกอบของนวนิยาย
  - ๑.๒ ประเภทของนวนิยาย
  - ๑.๒ คุณค่าของนวนิยาย
๒. เรื่องสั้น
  - ๒.๑ ความแตกต่างระหว่างเรื่องสั้นกับนวนิยาย
  - ๒.๒ องค์ประกอบของเรื่องสั้น
  - ๒.๓ ประเภทของเรื่องสั้น
  - ๒.๔ ข้อควรสังเกตในการอ่านเรื่องสั้น
๓. แนวการอ่านและการประเมินค่านวนิยายและเรื่องสั้น

แนวคิด

๑. บันเทิงคดี คือ งานเขียนที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องสมมุติที่ผู้เขียนใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความบันเทิงแก่ผู้อ่าน บันเทิงคดีมีหลายรูปแบบแต่ที่มีผู้นิยมเขียนและอ่านกันมากในปัจจุบันก็คือ นวนิยายและเรื่องสั้น
๒. นวนิยาย คือเรื่องร้อยแก้วขนาดยาวที่แต่งขึ้นด้วยจินตนาการ เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันผู้เขียนก็อาจจะสอดแทรกความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนเข้าไปด้วย นวนิยายส่วนใหญ่จะมีเค้าโครงจำลองมาจากเรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ ในชีวิตจริง เนื้อเรื่องของนวนิยายจึงมักสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์เสมอ
๓. นวนิยายมีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการ คือ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา จากและบรรยากาศ
๔. นวนิยายแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ตามเนื้อหาได้เป็น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายอิงวรรณคดี นวนิยายเชิงชีวประวัติ นวนิยายอิงศาสนา นวนิยาย

สืบสวน นวนิยายแสดงข้อคิด นวนิยายเชิงจิตวิทยา นวนิยายการเมือง นวนิยายสะท้อนชีวิตชาวชนบท นวนิยายรัก นวนิยายสะท้อนชีวิตครอบครัว นวนิยายสะท้อนปัญหาสังคม นวนิยายผจญภัย จินตนิยาย นวนิยายลึกลับเหนือธรรมชาติ และ หัตถนิยาย

๕. นวนิยายมีคุณค่าแก่ผู้อ่านทั้งในด้านให้ความเพลิดเพลิน ให้ประสบการณ์เทียบ และให้ข้อคิดแก่ผู้อ่าน

๖. เรื่องสั้น เป็นบันเทิงคดีที่ผู้แต่งเขียนขึ้นจากจินตนาการโดยยึดหลักความจริงเช่นเดียวกับนวนิยาย แต่มีขนาดสั้นกว่า และมีลักษณะเฉพาะตัวคือ มีแนวคิดเดียว มีโครงเรื่องไม่ซับซ้อน ใช้ฉากและตัวละครน้อย และดำเนินเรื่องอย่างกระชับรัดกุมเพื่อมุ่งสู่จุดมุ่งหมายของเรื่องโดยเร็ว

๗. เรื่องสั้นมีองค์ประกอบเป็นอย่างไรกับนวนิยาย คือประกอบด้วยโครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ เพียงแต่องค์ประกอบของเรื่องสั้นมีความกระชับรัดกุมกว่า

๘. เรื่องสั้นแบ่งเป็นสองประเภทตามหลักการแต่ง คือ เรื่องสั้นที่ใช้เหตุการณ์เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และเรื่องสั้นที่ใช้ความคิดหรืออารมณ์เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง

๙. การอ่านเรื่องสั้นและนวนิยายเพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ผู้อ่านควรอ่านอย่างพินิจพิจารณา อ่านให้เข้าใจเรื่องราวโดยตลอด แล้วจับแก่นเรื่องให้ได้ เพื่อจะได้เข้าใจความเป็นจริงในแง่มุมต่างๆ ที่ผู้เขียนมุ่งจะแสดงให้เห็นผู้อ่านทราบ แล้วนำความเป็นจริงเหล่านั้นมาคิดพิจารณา ผู้อ่านก็จะได้รับอรรถรสจากการอ่านยิ่งขึ้น นอกเหนือจากความเพลิดเพลิน

จุดมุ่งหมาย

หลังจากศึกษาเนื้อหาบทที่ ๖ จบแล้วนักศึกษาสามารถ

๑. บอกความหมายและประเภทของบันเทิงคดีได้
๒. อธิบายองค์ประกอบของนวนิยายและเรื่องสั้นได้
๓. บอกความแตกต่างระหว่างนวนิยายกับเรื่องสั้นได้
๔. ยกตัวอย่างนวนิยายและเรื่องสั้นประเภทต่างๆได้

๖. จับแก่นเรื่องของนวนิยายและเรื่องสั้น ตลอดจนแสดงความคิดเห็นเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นที่อ่านได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

๑. บรรยายประกอบเอกสารคำสอนบทที่ ๖
๒. สนทนา - ซักถาม
๓. ฝึกอ่านและอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนวนิยายและเรื่องสั้นที่อ่าน
๔. ทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายท้ายบทเรียน

สื่อการเรียนรู้การสอน

๑. เอกสารคำสอนบทที่ ๖
๒. หนังสือนวนิยายและเรื่องสั้นเรื่องต่างๆ

การวัดและประเมินผล

๑. สังเกตจากการอภิปราย
๒. ตรวจสอบแบบฝึกหัดในกิจกรรมท้ายบท

เนื้อหา

การอ่านบันเทิงคดี

บันเทิงคดี (Fiction) คือ งานเขียนที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องสมมุติที่ผู้เขียนใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ขึ้นโดยยึดความจริงเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันผู้แต่งก็อาจจะสอดแทรกความรู้ ความคิด และประสบการณ์ต่างๆเข้าไว้ด้วย

หนังสือประเภทบันเทิงคดีมีอยู่หลายรูปแบบที่สำคัญได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น และบทละคร แต่รูปแบบที่มีผู้นิยมเขียนและอ่านกันมากในปัจจุบันก็คือ นวนิยาย และเรื่องสั้น

นวนิยาย

คำว่า “ นวนิยาย ” เป็นศัพท์ที่ไทยเราคิดขึ้นเพื่อใช้เรียกวรรณกรรมประเภทเรื่องสมมุติที่แต่งเป็นร้อยแก้วขนาดยาวตามแบบตะวันตก ซึ่งในภาษาไทยแต่เดิมเรียกว่า “ เรื่องอ่านเล่น ” หรือ “ เรื่องประโลมโลก ” มีความหมายแปลตามตัวอักษรว่า นิยายแบบใหม่ หรือ เรื่องเล่าแบบใหม่ ซึ่งตรงกับความหมายของคำว่า Novel ในภาษาอังกฤษ และคำว่า Novella ในภาษาอิตาเลียน^๑

เปลื้อง ฤ นคร ได้ให้ความหมายของนวนิยายว่า คือ เรื่องร้อยแก้วขนาดยาวที่แต่งขึ้นด้วยจินตนาการ โดยมีความมุ่งหมายคือ เพื่อความบันเทิง แต่ในบางครั้งนักเขียนก็อาจใช้นวนิยายเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับเหย้าหยັນ เลียดแทง แนะนำ สั่งสอน หรือแสดงแนวความคิดทางการเมืองและหลักธรรมต่างๆ^๒ นวนิยายส่วนใหญ่จะมีเค้าโครงจำลองมาจากเรื่องราวอันเป็นพฤติกรรมของบุคคลต่างๆในชีวิตจริง ซึ่งอาจเป็นเรื่องราวในอดีตหรือปัจจุบันก็ได้ เป็นเรื่องราวที่สมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ก็ได้ เนื้อเรื่องของนวนิยายจึงมักสะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์เสมอ

---

^๑ สิทธิ พิณภูวดล และคนอื่นๆ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย หน้า ๑๗

^๒ เปลื้อง ฤ นคร คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ หน้า ๙๓

องค์ประกอบของนวนิยาย

นวนิยายเรื่องหนึ่งๆจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. **โครงเรื่อง (Plot)** หมายถึง เค้าโครงของพฤติกรรมหรือเหตุการณ์สำคัญในเรื่องที่ผู้เขียนวางไว้เป็นแนวให้เรื่องดำเนินไป โดยทั่วไปโครงเรื่องมักจะประกอบไปด้วยเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกัน เช่น โครงเรื่องกล่าวถึง “หญิงชราคนหนึ่งต้องตรอมใจตายเพราะความโศกเศร้าเสียใจถึงบุตรชายคนเดียวของนางที่ประพาศิขุฉวนต้องโทษประหารชีวิต” โครงเรื่องนี้มีเหตุการณ์สำคัญสามเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลกัน คือ เหตุการณ์แรกกล่าวถึง การประพาศิขุฉวนของบุตรชายคนเดียวของหญิงชรา จนมีผลทำให้เกิดเหตุการณ์ที่สอง คือ ชายคนนี้ได้ได้รับโทษประหารชีวิต และเป็นเหตุสำคัญให้เกิดเหตุการณ์ที่สามตามมา คือ หญิงชราตรอมใจตายเพราะความเศร้าโศกเสียใจคิดถึงบุตรชายคนเดียวของนาง เป็นต้น^๑

นอกจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นเหตุเป็นผลกันดังกล่าวข้างต้นแล้ว โครงเรื่องอาจเกิดขึ้นจากองค์ประกอบสองอย่าง คือ ความต้องการของตัวละครอย่างหนึ่ง และอุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้ตัวละครบรรลุความต้องการนั้นอีกอย่างหนึ่ง องค์ประกอบสองอย่างนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ตัวละครก็จะหาทางต่อสู้ดิ้นรนจนเกิดเป็นเหตุการณ์ต่างๆต่อเนื่องกันเป็นเรื่องราวยืดยาว^๒ โดยมีปัญหาหรืออุปสรรคหรือบางทีก็เรียกว่า ข้อขัดแย้ง (conflict) นี้เป็นปมของเรื่อง การแก้ปัญหาหรืออุปสรรคของตัวละครเป็นการดำเนินเรื่อง คือ นำเรื่องไปสู่การคลายปมและจุดจบของเรื่อง

โครงเรื่องกับเนื้อเรื่อง “โครงเรื่อง” มีความหมายคนละอย่างกับ “เนื้อเรื่อง” เพราะแม้ว่าต่างก็เป็นการเล่าเหตุการณ์ด้วยกันก็จริง แต่เหตุการณ์ใน

^๑ สายทิพย์ นุกุลกิจ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า ๑๑๘

^๒ อุดม หนูทอง พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย หน้า ๑๑๖

เนื้อเรื่องจะจัดเรียงตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้น ส่วนเหตุการณ์ใน “โครงเรื่อง” อาจจัดเรียงตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันไป^๑ ตัวอย่างเช่น ข้อความที่กล่าวว่า “หลังจากบุตรชายคนเดียวของหญิงชราต้องโทษประหารชีวิตไปไม่นาน หญิงชราคนนี้ก็ตาย” นั้นถือได้ว่าเป็น “เนื้อเรื่อง” หรือเป็นเหตุการณ์ในเรื่อง เพราะเป็นเหตุการณ์สองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มี ความเกี่ยวข้องกัน และที่สำคัญคือ เป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีปัญหาหรือความขัดแย้งใดๆ ปรากฏอยู่ด้วย แต่ถ้าเป็นข้อความว่า “หลังจากบุตรชายคนเดียวของหญิงชราต้องโทษประหารชีวิตไปไม่นาน หญิงชราคนนี้ก็ตรอมใจตายตามบุตรชายของนางไปด้วย” นั้นจัดว่าเป็น “โครงเรื่อง” เพราะเป็นข้อความที่แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่อง อย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน และแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นภายในใจของหญิงชรา เป็นข้อขัดแย้งระหว่างความรักกับความพลัดพราก เน้นถึงความทุกข์ใจของหญิงชรา อย่างรุนแรงจนถึงตรอมใจตายในที่สุด

โครงเรื่องกับเรื่องย่อ “โครงเรื่อง” จะมีลักษณะบางอย่างคล้ายกับ “เรื่องย่อ” เพราะเมื่อรู้โครงเรื่องก็เท่ากับรู้เรื่องย่อด้วย แต่ก็มิได้หมายความว่าทั้งสอง เรื่องนี้เป็นสิ่งเดียวกัน^๒ ทั้งนี้เพราะโครงเรื่องนั้นมิได้เป็นแต่เพียงใจความสำคัญของ เรื่องราวหรือความคิดที่บอกให้ผู้อ่านรู้ว่ามิอะไรมีเกิดขึ้นกับใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร โดยสังเขปอย่าง “เรื่องย่อ” เท่านั้น หากแต่โครงเรื่องยังบอกให้ผู้อ่านได้รู้ดีกว่า ทำไมสิ่งเหล่านั้นจึงเกิดขึ้นกับคนๆนั้น หรือกลุ่มนั้น ที่นั้น และอย่างนั้นอีกด้วย^๓

ชนิดของโครงเรื่อง เนื่องจากนวนิยายเป็นเรื่องที่มีขนาดยาว ผู้แต่งจึงมักสร้างโครงเรื่องของนวนิยายไว้สองชนิด คือ โครงเรื่องใหญ่ (Main Plot) และโครงเรื่องย่อย หรือโครงเรื่องรอง (Sub Plot)

^๑ สายทิพย์ นุกุลกิจ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า ๑๑๘

^๒ วิภา กงกะนันท์ วรรณคดีศึกษา หน้า ๙๒

^๓ สายทิพย์ นุกุลกิจ ล.ด. หน้า ๑๑๙

โครงเรื่องใหญ่ เป็นแนวที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้เรื่องดำเนินไป ส่วนโครงเรื่องย่อย เป็นเหตุการณ์ที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ เพื่อสนับสนุนให้โครงเรื่องใหญ่เด่นขึ้น มีความสมบูรณ์ หรือมีความสนุกสนานยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง “ ความผิดครั้งแรก ” ของ ดอกไม้สด มีเรื่องความรักระหว่างหลวงพราโมทย์ฯ กับวไล เป็นโครงเรื่องใหญ่ และความรักระหว่างอำนวยกับอมรา เป็นโครงเรื่องย่อย แทรกซ้อนอยู่เพื่อแสดงถึงความแตกต่างระหว่างความรักของคน ๒ คู่ นี้ หรือเรื่องของชูชกกับนางอมิตดาเป็นโครงเรื่องย่อยของมหาเวสสันดรชาดก เพื่อสนับสนุนทานบารมีของพระเวสสันดรให้เด่นขึ้น เป็นต้น

ส่วนประกอบของโครงเรื่อง โดยทั่วไปโครงเรื่องจะมีส่วนประกอบดังนี้

๑) การเปิดเรื่อง คือ การเริ่มต้นเรื่อง ถือกันว่าเป็นตอนที่มีความสำคัญมากตอนหนึ่ง เพราะเป็นตอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็นและสนใจที่จะติดตามเรื่องราวต่อไป

๒) การผูกปม เป็นการสร้างปัญหาหรืออุปสรรคหรือข้อขัดแย้งให้เกิดขึ้นกับตัวละคร เพื่อให้ตัวละครต้องต่อสู้ ต้านรน ให้พ้นจากปัญหาหรืออุปสรรคหรือข้อขัดแย้งนั้น

๓) การหน่วงเรื่อง เป็นวิธีการทำให้ผู้อ่านรอคอยด้วยความกระหายใคร่รู้ว่าเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไร ตัวละครจะแก้ปัญหายังไง เช่น วิธีการสร้างปัญหาเล็กแทรกเข้ามา ในขณะที่ปัญหาใหญ่กำลังได้รับการคลี่คลาย เพื่อทิ้งค้างปัญหาใหญ่นั้นไว้ให้ผู้อ่านรอคอยด้วยความกระหายใคร่รู้ หรือวิธีการสร้างเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครตกอยู่ในภาวะที่เรียกว่า “ กลืนไม่เข้าคายไม่ออก ” (dilemma) คือ มีทางเลือกอยู่ ๒ ทาง ซึ่งต่างก็เป็นทางเลือกที่ตัวละครไม่พอใจจะเลือกทั้งสิ้น เพื่อให้ผู้อ่านสนใจติดตามว่าตัวละครจะตัดสินใจเลือกทางใด หรือแก้ปัญหายังไง เป็นต้น

๔) จุดสุดยอด เป็นตอนที่สนุกสนานที่สุด เพราะเหตุการณ์หรือปัญหาได้ทวีความเข้มข้นจนถึงขีดสุด

๕) การคลายปม เป็นตอนที่ผู้แต่งขยายความลับหรือแก้ไขปมปัญหาต่างๆที่ผู้เขียนผูกไว้ในตอนต้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจก่อนปิดเรื่อง

๖) การปิดเรื่อง คือ การจบเรื่องด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ที่ทำให้ผู้อ่าน

ประทับใจ เช่น จบแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย จบแบบทิ้งท้ายหรือทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านขบคิด จบแบบสุมนาฏกรรม จบแบบโศกนาฏกรรม เป็นต้น

๒. **แก่นเรื่อง หรือสาระหรือแนวคิดสำคัญของเรื่อง (Theme)**
แก่นเรื่องเป็นสาระหรือสัจจะที่ผู้ประพันธ์หยั่งเห็น เชื่อถือหรือยึดถือ และประสงค์จะสื่อสารไปยังผู้อ่าน^๑ หรือพูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่า แก่นเรื่องก็คือ สาระที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อให้ผู้อ่านทราบนั่นเอง แก่นเรื่องของนวนิยายเรื่องหนึ่งอาจมีหลายประการ แต่โดยทั่วไปแล้วแก่นเรื่องมักจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะอันเป็นวิสัยธรรมดาธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่งของโลกและมนุษย์

ในขณะที่เรื่องดำเนินไป แก่นเรื่องจะปรากฏขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เป็นระยะๆ เพื่อยืนยันว่า นั่นคือความมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการจะแสดงให้ทราบ^๒ ผู้อ่านจะจับแก่นเรื่องได้ก็โดยพิจารณาเหตุการณ์ พฤติกรรมและลักษณะนิสัยของตัวละครในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เมื่ออ่านเรื่องจบลงผู้อ่านก็จะเกิดความเข้าใจในเชิงสรุปได้ว่า อะไรคือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะบอกให้ผู้อ่านทราบ

๓. **ตัวละคร (Character)** ตัวละครคือ ผู้รับบทบาทแสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่องหรือผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องที่กำหนดไว้ ตัวละครอาจเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้ เช่น เรื่อง “มอม” ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มี “สุนัข” เป็นตัวละครเอกในเรื่อง เรื่อง “ฉันคือหินผา เขาหาว่าฉันศักดิ์สิทธิ์” ของ ราม ราชพฤกษ์ มี “ก้อนหิน” เป็นตัวละครเอก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ตัวละครในนวนิยายส่วนใหญ่มักเป็นคน

ลักษณะของตัวละคร การเสนอลักษณะตัวละครโดยทั่วไป ผู้เขียนมักจะเสนอใน ๒ ลักษณะคือ

๑) ให้ตัวละครเป็นเพียงตัวแทนความคิดหรือหลักปรัชญาที่เดินได้พูดได้ หรือเป็นเพียง “กระบอกเสียง” (mouthpiece) ของผู้เขียน หรือเครื่องมือที่

^๑ อุดม หนูทอง พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย หน้า ๑๑๘

^๒ กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า ๘๔

ผู้เขียนใช้ระบายนวนคิดของตนเท่านั้น ตัวละครประเภทนี้มักไม่มีชีวิตชีวา เพราะผู้เขียนแสดงให้เห็นลักษณะด้านใดด้านหนึ่งของตัวละครเท่านั้น เช่น ตัวละครเป็นคนดีหรือเป็นคนโกง ตลอดทั้งเรื่องเราก็เห็นแต่ลักษณะดีหรือโกงของตัวละครเท่านั้น ตัวละครประเภทนี้เป็นตัวละครที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน ในวิชาวรรณคดีวิจารณ์ เรียกตัวละครประเภทนี้ว่า ตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (flat character)

อนึ่ง ในบางครั้งนอกจากผู้แต่งจะสร้างตัวละครโดยแสดงให้เห็นลักษณะด้านใดด้านหนึ่งของตัวละครเพียงด้านเดียวแล้ว ผู้แต่งยังอาจสร้างลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของตัวละครขึ้นจนกลายเป็นแบบฉบับของตัวละครนั้นๆ ไปด้วย เช่น แม่เลี้ยงใจร้าย แม่ค้าปากตลาด เป็นต้น ตัวละครประเภทนี้ เราเรียกว่าตัวละครที่เป็นตัวแบบ (type character) ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมทั้งหมดของตัวละครประเภทนี้จะเป็นไปตามแบบ คือ ประพฤติตามแบบอย่างที่คนมักกะเกณฑ์ให้แก่ตัวละคร เช่น ถ้าตัวละครเป็นตัวเอกฝ่ายหญิงของเรื่อง ก็จะประพฤติตามแบบอย่างที่คนมักกะเกณฑ์ให้แก่นางเอก อาทิ เป็นคนสวย เรียบร้อย มีเมตตากรุณาพร้อมที่จะให้อภัยคนอื่น หรือเป็นคนดี เป็นต้น

๒) ตัวละครที่มีลักษณะสมจริง คือ มีชีวิตจิตใจ มีบทบาท บุคลิก ปฏิกริยา อารมณ์ ความรู้สึก เหมือนมนุษย์ปุถุชนธรรมดาทั่วไปในชีวิตจริง ตัวละครประเภทนี้เป็นตัวละครที่มีลักษณะซับซ้อน ผู้แต่งมักจะไม่นำเสนอโดยตรงว่ามีลักษณะนิสัยอย่างไร ผู้อ่านจะต้องสังเกตเอาเอง เช่น สังเกตความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร คำพูด การกระทำ การปฏิบัติต่อตัวละครอื่นๆ ฯลฯ แล้วนำมาตัดสินว่าตัวละครนั้นเป็นคนเช่นไร เพราะเหตุใด เป็นต้น ตัวละครประเภทนี้เป็นตัวละครที่ผู้แต่งสร้างให้มีชีวิต วิญญาณ เหมือนผู้คนในสังคมจริง ๆ คือ มีทั้งส่วนดีและส่วนบกพร่องในคนๆ เดียวกัน ผู้อ่านจะมองเห็นลักษณะหลายๆด้านของเขาในขณะที่เรื่องดำเนินไป ตัว

ละครลักษณะนี้ เราเรียกว่าตัวละครหลายลักษณะ (round character)

ตัวละครที่ดีต้องถอดแบบของชีวิตออกมาได้อย่างแนบเนียน ผู้อ่านอ่านแล้ว เกิดความรู้สึกว่าเป็นตัวละครที่มีชีวิตเหมือนผู้คนในสังคมจริงๆ ตัวละครแต่ละตัวควรมีลักษณะนิสัยเด่นเฉพาะตัว ฝักใฝ่คนอ่าน และที่สำคัญที่สุด คือ ตัวละครนั้นต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

๔. บทสนทนา (Dialogue) บทสนทนา คือ คำพูดที่ตัวละครใช้โต้ตอบกัน บทสนทนาในเรื่องจะช่วยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร ข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร ภูมิหลัง ตลอดจนรายละเอียดต่างๆ โดยผู้แต่งไม่ต้องบรรยายหรือพรรณนาความให้ยืดยาว นอกจากนี้บทสนทนายังช่วยให้เรื่องดำเนินไปอย่างสมจริงยิ่งขึ้นด้วย

๕. ฉากและบรรยากาศ (Setting and Atmosphere) ฉาก คือ สถานที่และเวลาที่เรื่องนั้นๆ เกิดขึ้น^๑ รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ รอบตัวละครในขณะที่เกิดเหตุการณ์นั้นด้วย ฉากอาจมีความหมายเฉพาะห้องแคบๆ ห้องหนึ่ง ซึ่งเป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเรื่องขึ้นภายในเวลาไม่กี่นาที หรือจะมีความหมายกว้างถึงขนาดเป็นประเทศหรือโลก ซึ่งมีเหตุการณ์ในเรื่องเกิดห่างกันมากเป็นศตวรรษๆ ก็ได้ ส่วนบรรยากาศ หมายถึง รายละเอียดต่างๆ ที่ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อก่อให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง^๒ เช่น เศร้าหมอง เศร้าเหี่ยว สุขสงบ ขบขัน เป็นต้น

ฉากมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศของเรื่องมากจนอาจกล่าวได้ว่าสองสิ่งนี้จะต้องปรากฏควบคู่กันไปเสมอ เช่น ฉากกล่าวถึงบ้านร้างในคืนเดือนมืด ซึ่งมีเสียงสุนัขหอนมาเป็นระยะๆ ย่อมทำให้ผู้อ่านได้บรรยากาศที่วังเวงน่ากลัวตามไปด้วย เป็นต้น หรือในทางกลับกันการที่ผู้เขียนพยายามสร้างบรรยากาศของเรื่องให้เหมาะสม

^๑ กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า ๘๕

^๒ สายทิพย์ นุกุลกิจ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า ๒๑๐

กับอารมณ์ของตัวละครและสถานการณ์ในเรื่อง ก็มีส่วนทำให้ฉากมีลักษณะเด่นและ น่าสนใจขึ้น เช่น การบรรยายให้เห็นภาพและบรรยากาศที่สดชื่นในยามเช้าของหมู่บ้านเล็กๆในสังคมชนบท อันเป็นที่อยู่ของตัวละคร ย่อมทำให้ผู้อ่านนึกเห็นภาพ สังคมชนบทและชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและสุขสงบของตัวละครได้โดดเด่นขึ้น เป็นต้น

ฉากและบรรยากาศมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้อ่านรู้ว่า เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ในสถานการณ์อย่างไร ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจเหตุการณ์ เข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร และเกิดมโนภาพต่อเหตุการณ์ที่ปรากฏได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การสร้างฉากให้เกิดผลดังกล่าวอาจทำได้หลายวิธี เช่น ใช้วิธีบรรยายอย่างตรงไปตรงมา ใช้วิธีพรรณนา ใช้วิธีให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของสถานที่เกิดเหตุการณ์ อาชีพหรือการดำเนินชีวิตประจำวันของตัวละคร ระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมทางสังคมของตัวละครเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม คีลธรรม จรรยา ระดับสติปัญญาและอารมณ์ เป็นต้น

ประเภทของนวนิยาย

การแบ่งประเภทของนวนิยายอาจทำได้หลายแบบ เช่น แบ่งตามแนวคิดในการเขียน แบ่งตามเนื้อหา แบ่งตามแนวการเขียน เป็นต้น ในที่นี้จะแบ่งประเภทของนวนิยายออกตามเนื้อหาเป็นประเภทต่างๆดังนี้

๑. นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ คือ นวนิยายที่นำเหตุการณ์บางตอนในประวัติศาสตร์มาเขียนเป็นเนื้อเรื่อง ตัวละครอาจเป็นบุคคลจริงๆในประวัติศาสตร์ หรือตัวละครที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นก็ได้ จุดมุ่งหมายไม่ได้ต้องการแสดงความจริงทางประวัติศาสตร์ แต่อาศัยฉาก คือ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สร้างความบันเทิงแก่ผู้อ่าน เช่น เรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของ ยาขอบ รัตนโกสินทร์ ของ ว. วินิจฉัยกุล นายขนมต้ม ของ คมทวน คันธนู ฯลฯ

๒. นวนิยายอิงวรรณคดี คือ นวนิยายที่มีโครงเรื่องเหมือนวรรณคดีโบราณ แต่มาแต่งใหม่เป็นนวนิยาย เช่น ลอดิลกราช ของ ทมยันตี เป็นต้น

๓. นวนิยายเชิงชีวประวัติ ได้แก่นวนิยายที่สร้างตัวละคร โดยดัดแปลงมาจากชีวิตของบุคคลจริง โดยมุ่งบันทึกพฤติกรรมของตัวเอกในเรื่องเป็นสำคัญ เช่น

เรื่องบ้านชนนิก ของ กฤษณา อโศกสิน พระจันทร์สีน้ำเงิน ของ สุวรรณี สุคนธา
จันไมใช่โสเภณี ของ ผกามาศ ปรีชา

๔. นวนิยายอิงศาสนา ได้แก่ นวนิยายที่มุ่งสร้างศีลธรรม ส่งเสริม
คำสอนทางศาสนา หรือมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสดา สาวก หรือคำสอนพระศาสนา เช่น
กามนิต ของ เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป ลุ่มน้ำนมทา ของ สุชีพ ปุญญานุภาพ
เป็นต้น

๕. นวนิยายวิทยาศาสตร์ คือ นวนิยายที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มา
ประกอบในการวางโครงเรื่อง เช่น พฤษสมฤตยู ของ นพดล เวชสวัสดิ์ ยานมนุษย์
ของ พรหมบุตร เป็นต้น

๖. นวนิยายสืบสวนหรืออาชญากรรม เป็นนวนิยายที่มีโครงเรื่องลึกลับ
ซับซ้อนและมีการสืบสวนสอบสวน เช่น เรื่องจากบัดนั้นจนนิรันดร ของ ศรีรัตน์
สถาปนวัฒน์ วังไวฑูรย์ ของ จินตวีร์ วิวัฒน์ นวนิยายชุดบัวโรด ของ อภาธา คริสดี

๗. นวนิยายแสดงข้อคิด ได้แก่ นวนิยายที่มีเนื้อหามุ่งแสดงความคิด
หรือทรรศนะอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ประพันธ์ เช่น ดั่งสูงซุงหนัก ของ นิคม
รายวา เป็นต้น

๘. นวนิยายเชิงจิตวิทยา เป็นเรื่องที่ตีแผ่จิตใจมนุษย์ออกมาโดยเฉพาะ
ในแง่มุมที่เป็นปัญหา เช่น จันดารา ของ อุษณา เพลิงธรรม มายา ของ ว.
วินิจฉัยกุล เถราหุ ของโสภาค สุวรรณ

๙. นวนิยายการเมือง หมายถึง นวนิยายที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการเมือง
อาจจะเป็นการต่อสู้ทางการเมือง สถาบันทางการเมือง การถกเถียงทางปรัชญา
หรือลัทธิทางการเมือง เช่น จันทรหอม ของ วลีษฐ์ เดชกุญชร ไม้แดง ของ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช รัฐมนตรีหญิง ของ ดวงใจ มุกดามะดัน ของ สีฟ้า พิราบแดง
ของ สุวัฒน์ วรดิลก ปีสัจ ของ เสนีย์ เสาวพงศ์

๑๐. นวนิยายสะท้อนชีวิตชาวชนบทหรือนวนิยายลูกทุ่ง เป็นเรื่องที่
เกี่ยวกับชีวิตชาวชนบท สังคมชนบท เช่น ผลงานของไม้เมืองเดิมเกือบทั้งหมด
อาทิ แสนแสบ ชายสามโบสถ์ เรือเพลงเรือเร่ ฯลฯ ผลงานของ คำพูน บุญทวี
เช่น ลูกอีสาน เป็นต้น

๑๑. นวนิยายรัก ได้แก่ นวนิยายที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก บางทีก็

ติดข้างจะเพื่อฝัน เช่น ผู้กองยอดรัก ของ กาญจนา นาคนันทน์ บ้านทรายทอง ของ ก.สุรางคนางค์ ปริศนา ของ ว. ณ ประมวญมารค คู่กรรม ของ ทมยันตี ฯลฯ

๑๒. **นวนิยายสะท้อนชีวิตครอบครัว** เป็นเรื่องที่แสดงความเป็นไปในครอบครัว อาจเป็นความขัดแย้งในครอบครัวในเรื่องของความรัก ปัญหาทางเศรษฐกิจ การแย่งชิงผลประโยชน์ ฯลฯ เช่น เรือมนุษย์ ของ กฤษณา อโศกสิน วงศาคณาญาติ ของ ว. วินิจฉัยกุล เป็นต้น

๑๓. **นวนิยายสะท้อนปัญหาสังคม** ได้แก่ นวนิยายที่ชี้ให้เห็นปัญหาของสังคมในแง่มุมต่างๆ เช่น เขาชื่อกานต์ ของ สุวรรณี สุคนธา เขี้ยว ของ โบตัน เมืองโพลีเพล้ ของ ว. วินิจฉัยกุล ชีวิตเปื้อนฝุ่น ของ เพชรน้ำค้าง

๑๔. **นวนิยายผจญภัย** เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผจญภัย เสี่ยงโชค เสี่ยงอันตรายของตัวละคร เช่น ล่องไพร ของ น้อย อินทนนท์ เพชรพระอุมา ของ พนมเทียน เป็นต้น

๑๕. **จินตนิยาย** ได้แก่ นวนิยายที่มีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ที่น่าตื่นเต้นระทึกใจ และสนุกสนานตามจินตนาการของผู้แต่ง เช่น เรื่องรัศมีจันทร์ ของ กนกเรขา พ้าจรดทราย ของ โสภาค สุวรรณ จอมนาง ของ แก้วแก้ว ฯลฯ

๑๖. **นวนิยายลึกลับเหนือธรรมชาติ** ได้แก่ นวนิยายที่มีเนื้อหากล่าวถึง ภูติผีปีศาจ จิตวิญญาณและเหตุการณ์ต่างๆที่พิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องวิมานมะพร้าว ของ แก้วแก้ว ทิพย์ ของ ทมยันตี เป็นต้น

๑๗. **หัตถนิยาย** หมายถึง นวนิยายที่มีเนื้อหาเบาสมอง มุ่งให้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ เช่น เรื่องพ่อปลาไหล ของ กนกเรขา เขยบ้านนอก ของ เพ็ญแข วงศ์สง่า เรื่องของคุณจ้อย ของ ไมตรี ลิมปิชาติ เป็นต้น

การแบ่งประเภทของนวนิยายดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ว่า นวนิยายบางเรื่องอาจมีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างนวนิยายประเภทต่างๆ ๒-๓ ประเภทก็ได้ เช่น นวนิยายรักบางเรื่องอาจมีลักษณะคาบเกี่ยวกับนวนิยายชีวิตครอบครัวหรือนวนิยายชีวิตครอบครัวบางเรื่องก็อาจเป็นนวนิยายสะท้อนปัญหาสังคมด้วยในขณะเดียวกัน ดังนั้น การแบ่งประเภทของนวนิยายดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นเพียงแนวทางให้ผู้อ่านมองเห็นเนื้อหาของนวนิยายที่มีอยู่มากมายในปัจจุบันเท่านั้น ไม่ได้ต้องการจำแนกนวนิยายตามประเภทต่างๆอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดลงไป

คุณค่าของนวนิยาย

นวนิยายเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมอ่านแพร่หลายมากกว่าหนังสือประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะนวนิยายมีคุณค่าแก่ผู้อ่านหลายประการ คือ

๑. **ให้ความเพลิดเพลิน** นวนิยายเป็นเรื่องที่ให้ความรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ สะเทือนอารมณ์ ก่อให้เกิดจินตนาการ เพิ่มเติมอารมณ์ส่วนที่หดหายไป นวนิยายจึงเป็นหนังสือที่อ่านได้อย่างเพลิดเพลิน

๒. **ให้ประสบการณ์เทียบ** นวนิยายส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีตัวละครเป็นเครื่องชูโรง การอ่านนวนิยายจึงเป็นเหมือนกับการอ่านชีวิตของคนในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความสุข ความทุกข์ ความเป็นอยู่ และจิตใจของบุคคล การอ่านเรื่องราวชีวิตของบุคคลต่างๆที่นวนิยายเป็นสื่อถ่ายทอดออกมา จึงเป็นบทเรียนทางอ้อมแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้จักชีวิต รู้จักสังคม รู้จักมนุษย์ได้ละเอียดลึกซึ้งขึ้น

๓. **ให้คติธรรมและข้อคิดแก่ผู้อ่าน** นวนิยายบางเรื่องจะแฝงข้อคิดที่ฉลาดเฉียบแหลม เป็นข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ซึ่งผู้อ่านจะยึดถือเป็นแบบอย่างได้ หรืออาจจะเป็นแนวกลับหรือตรงข้ามคือ หลีกเสี่ยง ไม่ควรยึดถือ ไม่ควรปฏิบัติตามที่

เรื่องสั้น

เรื่องสั้น เป็นบันเทิงคดีที่ผู้แต่งเขียนขึ้นจากจินตนาการโดยยึดหลักความสมจริงเช่นเดียวกับนวนิยาย แต่มีขนาดสั้นกว่า ขนาดความยาวของเรื่องสั้นอาจกำหนดเป็นจำนวนคำได้ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ คำ หรือประมาณ ๕-๘ หน้าหนังสือปกอ่อน^๑ หรือกำหนดเป็นเวลาในการอ่านว่าเป็นเรื่องที่สามารถอ่านรวดเดียวจบในเวลาตั้งแต่ ๕-๔๐ นาที^๒ นอกจากจะมีความยาวจำกัดแล้ว เรื่องสั้นยังมีลักษณะ

^๑ รื่นฤทัย สัจจพันธ์ วรรณกรรมปัจจุบัน หน้า ๖๔

^๒ ประทีป เหมือนนิล วรรณกรรมปัจจุบัน หน้า ๓๕

พิเศษเฉพาะตัว คือ

๑. มีจุดมุ่งหมายของเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว
๒. ใช้ตัวละครน้อย โดยทั่วไปเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งมักนิยมใช้ตัวละครทั้งหมดไม่เกินห้าตัว และมีตัวละครที่มีบทบาทเด่นในท้องเรื่องเพียงตัวเดียวเท่านั้น
๓. ใช้ฉากและเวลาในการดำเนินเรื่องน้อย เพื่อให้บทบาทของตัวละครอยู่ในวงจำกัดและอยู่ในกรอบความคิดเดียว
๔. การบรรยายฉาก บรรยากาศ ตัวละคร และบทสนทนา เป็นไปอย่างกระชับรัดกุม ไม่เยิ่นเย้อ เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายของเรื่องอย่างรวดเร็ว

ความแตกต่างระหว่างเรื่องสั้นกับนวนิยาย

ลักษณะของเรื่องสั้นดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้เรื่องสั้นมีความแตกต่างจากนวนิยาย ดังที่จะเปรียบเทียบให้เห็นดังนี้

เรื่องสั้น	นวนิยาย
๑. มีโครงเรื่องแสดงวัตถุประสงค์และผลของเรื่องเพียงอย่างเดียว	๑. มีโครงเรื่องแสดงวัตถุประสงค์และผลของเรื่องหลายอย่าง
๒. มีขนาดสั้น	๒. มีความยาวกว่าเรื่องสั้นโดยไม่จำกัด
๓. มีตัวละครน้อย	๓. มีตัวละครมาก โดยไม่จำกัดจำนวน แต่ตัวละครทุกตัวต้องมีบทบาทสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง
๔. มีฉากและเวลาในการดำเนินเรื่องน้อย	๔. มีฉากได้มากและอาจมีเวลาสืบเนื่องกันนานเพียงใดก็ได้
๕. มีความกระชับรัดกุมในการเขียนทุกด้าน	๕. มีโอกาสที่จะพรรณนาฉาก ตัวละคร และบรรยายเรื่องได้ยืดยาวไม่จำกัด

องค์ประกอบของเรื่องสั้น

เรื่องสั้น มีองค์ประกอบเป็นอย่างเดียวกับนวนิยาย คือ ประกอบไปด้วย โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ เพียงแต่องค์ประกอบเหล่านี้ของเรื่องสั้น มีความกระชับรัดกุมกว่านวนิยาย ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้น มีความยาวจำกัด จึงบังคับการเขียนไปในตัวว่า จะเขียนเขียนย่อ บรรยายความโดยละเอียดลอมไม่ได้ โครงเรื่อง แนวคิด ฉาก ตัวละคร ฯลฯ ต้องแจ่มแจ้งเพียงโครงเรื่องเดียว แนวคิดเดียว ฉากเดียว ตัวละครเด่นตัวเดียว หรือน้อยตัว ตัวละครเด่นที่ผู้เขียนกล่าวถึง บางที่ผู้อ่านอาจจะไม่ทราบภูมิหลัง หรือบางเรื่องไม่ทราบแม้กระทั่งชื่อของตัวละคร องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของเรื่องสั้นคือ แก่นเรื่อง (theme) องค์ประกอบอื่นๆเป็นส่วนรอง มีเท่าที่จะทำให้แก่นเรื่องเด่นชัดขึ้นเท่านั้น^๑ และด้วยความจำกัดในเรื่องความยาวดังกล่าวนี้เอง ผู้แต่งจึงต้องพิถีพิถันที่จะสร้างความชัดเจนแจ่มแจ้ง และในขณะเดียวกันจะต้องให้ความกลมกลืนสอดคล้องกันอย่างแนบเนียนในทุก ๆ ส่วนขององค์ประกอบด้วย

ประเภทของเรื่องสั้น

หากพิจารณาแบ่งประเภทของเรื่องสั้น โดยยึดลักษณะการแต่งเป็นหลักก็อาจแบ่งเรื่องสั้นออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. เรื่องสั้นที่ใช้ “เหตุการณ์” เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง เรื่องสั้นประเภทนี้มักมีโครงเรื่องเป็นแบบฉบับ คือ มักเริ่มต้นด้วยการนำเสนอปัญหาให้ผู้่านสงสัย แล้วใช้กลวิธีต่างๆดึงความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่อง โดยขมวดปมหรือเขม็งเกลียวปัญหาให้เคร่งครัดขึ้นเรื่อยๆจนถึงขีดสุด แล้วจึงคลายปมออกพร้อมกับจบเรื่องลงในแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย ทำให้ผู้อ่านเกิดความประหลาดใจ สนเท่ห์ ตื่นเต้น พิศวง ฯลฯ จนทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจและจดจำเรื่องนั้น เรื่องสั้นชนิดนี้สมัยก่อนนิยมเขียนกันมาก เช่น เรื่องซาเก๊ะ ของ มนต์ จรรยา

^๑ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ วรรณกรรมปัจจุบัน หน้า ๖๔

จำปูน ของ เทพ มหาเปารยะ สัญชาติญาณมิต ของ อ. อุดากร ฯลฯ

อนึ่ง เรื่องสั้นที่ใช้เหตุการณ์เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง หรือที่เรียกว่าเรื่องสั้นประเภทมีโครงเรื่องนี้ ยังสามารถแยกย่อยออกไปได้อีก ๔ ประเภท ตามองค์ประกอบที่เป็นจุดเน้นในการเขียน ดังนี้ คือ

๑.๑ เรื่องสั้นประเภทผูกเรื่อง (Plot Story) คือ เรื่องสั้นที่ให้ความสำคัญแก่โครงเรื่องเป็นพิเศษ ผู้แต่งมักจะสร้างปมปัญหาให้ซับซ้อน ชวนฉงน และมักจะจบลงในลักษณะที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง เช่น เรื่องจับตาย ของ มนต์ จรรย์รงค์ สร้อยคอที่หาย ของ ประเสริฐอักษร และชุดรวมเรื่องสั้น ของ เรียมเอง เป็นต้น

๑.๒ เรื่องสั้นประเภทแสดงลักษณะตัวละคร (Character Story) คือ เรื่องสั้นที่ผู้แต่งถือเอาตัวละครเป็นจุดเด่นของเรื่อง ตัวละครมีความสำคัญกว่าโครงเรื่อง เพราะเหตุการณ์ในเรื่องเกิดจากพฤติกรรมของตัวละคร ผู้แต่งจึงนิยมเขียนถึงลักษณะหรืออุปนิสัยอย่างใดอย่างหนึ่งของตัวละครให้เด่นเป็นพิเศษ เพื่อชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าลักษณะหรืออุปนิสัยดังกล่าวนี้เอง ที่นำผลอย่างใดอย่างหนึ่งมาสู่ผู้อื่นหรือตัวละครเอง เช่น เรื่องสั้นชุดเฒ่า - เฒ่าหนู เฒ่าเหมือน เฒ่าโพล้ง ของ มนต์ จรรย์รงค์ มอม ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ขุนเดช ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ เป็นต้น

๑.๓ เรื่องสั้นประเภทเน้นบรรยากาศ (Atmosphere Story) คือ เรื่องสั้นที่ผู้แต่งต้องการสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ดูสมจริง จนผู้อ่านเกิดความรู้สึกเหมือนกับว่าได้ร่วมรับรู้เหตุการณ์นั้นๆ ด้วยตนเอง เช่น เรื่องตึกกรอสส์ ของ อ. อุดากร ตึกแค้นรัก ของ ปกรณ์ ปิ่นเฉลียว แหลมตะลุมพุก ของ มนต์ สัตยารักษ์ เป็นต้น

๑.๔ เรื่องสั้นประเภทแสดงแนวความคิด (Theme Story) คือ เรื่องสั้นที่ผู้แต่งมุ่งเสนอแนวคิดหรือทรรศนะอย่างใดอย่างหนึ่งของตนมายังผู้อ่านเป็นสำคัญ ตัวละคร เหตุการณ์ และบรรยากาศต่างๆล้วนกำหนดขึ้นเพื่อให้แนวคิดที่ต้องการเสนอปรากฏเด่นชัดขึ้นทั้งสิ้น เช่น เรื่องขอแรงหน้อยเถอะ ของ ศรีบูรพา เด็กที่ครูไม่ต้องการ ของ นิมิตร ภูมิดาว เศรษฐศาสตร์กลางทะเลลึก ของ อาจินต์ ปัญจพรรค์ เป็นต้น

๒. เรื่องสั้นที่ใช้“ความคิด” หรือ“อารมณ์” เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง เรื่องสั้นชนิดนี้ ดำเนินเรื่องด้วยการพรรณนาหรือบรรยายความคิดความรู้สึก

ไปเรื่อย ๆ จนรู้สึกว่าคุณรู้สึกนึกคิดทั้งสิ้นทั้งปวงของเขาหลังไหลออกมาจนหมดสิ้นแล้ว พอแก่ความต้องการแล้วจึงหยุด ลักษณะเช่นนี้ทำให้เรื่องสั้นชนิดนี้บางเรื่องไม่มีตัวละครและบทสนทนาเลย มีแต่บทพรรณนาของผู้แต่ง ลักษณะการแต่งเรื่องสั้นชนิดนี้เป็นที่นิยมเขียนกันมากในหมู่นักเขียนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน เช่น เรื่อง และน้ำนั้นย่อมเซาะตลิ่ง ของ ธงชัย สุรการ การเดินทางในคืนวันหนึ่ง ของ คมกร คณะดิลก เป็นต้น

นอกจากการแบ่งประเภทตามลักษณะการเขียนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในปัจจุบันยังมีการแบ่งเรื่องสั้นออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยพิจารณาจากรูปแบบและเนื้อหาของเรื่องสั้นประกอบกัน ดังที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้แบ่งกลุ่มเรื่องสั้นสมัยใหม่ไว้เป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้^๑

๑. กลุ่มอัตถนิยม (Realism) ลักษณะการเขียนของเรื่องสั้นกลุ่มนี้จะใช้การบรรยายจาก ตัวละคร ตลอดจนการสร้างปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ไปในเชิง “ สมจริง ” ทั้งหมด การดำเนินเรื่องมักจะเรียบง่ายและเข้าใจได้ทันที เช่น เรื่อง ชายผ้าเหลือง ของ ศรีดาวเรือง แสงสว่างและความมืด ของ ไพสันต์ พรหมน้อย พระช่วย ของ สุจิตต์ วงษ์เทศ จำเลยมนุษยธรรม ของ วิวัฒน์ รุจิทธิมิตร คื่นหนึ่ง ของ อารมณ พงศ์พงษ์ เป็นต้น

๒. กลุ่มสัญลักษณ์ (Symbolism) ลักษณะการเขียนจะใช้สัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ปรากฏในการบรรยายจาก ตัวละคร ซึ่งรวมทั้งการสร้างปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วย การดำเนินเรื่องมักใช้กลวิธี “ ย้อนกลับไปกลับมา ” แสดงความซับซ้อนของจิตใต้สำนึก เช่น เรื่องแว่นตาไม่มีกระจก ของ นิพนธ์ จิตรกรรม รณเมล์ ของ ชัยรินทร์ ไชยวัฒน์ ความใส่ใจของกระดูกกระเซ้ ของ วิวัฒน์ วรรณยางกูร เป็นต้น

^๑ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย หน้า ๓๘-๔๑

๓. **กลุ่มเหนือจริง (Surrealism)** ลักษณะการเขียนจะใช้สิ่งที่ดูเหมือนเป็นจริงมาเปรียบเทียบกับเรื่องราวที่เป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ บางครั้งใช้สัญลักษณ์ บางครั้งใช้การบอกเล่าเรื่องที่เป็นโลกแห่งภาพฝัน บางครั้งใช้ลักษณะใกล้เคียงกับกลวิธีการเขียนนวนิยายวิทยาศาสตร์ บางครั้งใช้วิธีวาดภาพย้อนกลับไปกลับมาแบบเทคนิคของภาพยนตร์รุ่นใหม่ เช่น เรื่องรถไฟเด็กเล่น ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ถนนสายหมอกควัน ของ พิสิฐ ศุภริยพงษ์ มนุษย์ข้อมือ ของ สุวัฒน์ ศรีเชื้อ เป็นต้น

๔. **กลุ่มกระเทาะสังคม (Satirical)** ลักษณะการเขียนเป็นไปในเชิงสมจริง หากแต่เสียดสีสะท้อนภาพสังคมทำนองคล้ายนิทานเปรียบเทียบ เช่น เรื่องนางสาวไทยรอบสุดท้าย ของ อนุช อภาภิรมย์ ฉันทันไม้ ของ ไมตรี ลิมปิชาติ ข้าพเจ้ามิใช่ข้าพเจ้า ของ บัณฑิต ศิริชัยวงศ์ เป็นต้น

๕. **กลุ่มแปลกแยก (Alienation)** ลักษณะการเขียนมีจุดอยู่ตรงที่เล็งเห็นว่าสภาพมนุษย์ในสังคมปัจจุบันได้ถูกตัดขาดจากความเชื่อและกฎเกณฑ์แบบเก่า การดำเนินเรื่องค่อนข้างเป็น “ รัฟิงของจิตใต้สำนึก ” (monologue subconscious) เสียเป็นส่วนมาก การกระทำของตัวละคร มีลักษณะคล้ายกับคนไร้เหตุผล สิ้นหวัง และถูกสังคมเมินหน้า มองเห็นชีวิตเป็นเรื่องไร้สาระ เช่น เรื่องถนนสายที่นำไปสู่ความตาย ของ วิทยากร เชียงกุล บันทึกของคนเมือง ของ ถวัลย์ วงศ์สุภาพ กรอบหน้าต่าง ของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล วันหนึ่งผมจะฆ่าคนทั้งโลก ของ อุดรทองน้อย เป็นต้น

ข้อควรสังเกตในการอ่านเรื่องสั้น

เนื่องจากรูปแบบการเขียนเรื่องสั้นของไทยมีวิวัฒนาการแยกออกเป็นสองลักษณะ คือ แบบเก่าที่ใช้เหตุการณ์เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และแบบใหม่ที่ใช้ความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง ในการอ่านผู้อ่านจึงควรศึกษาดูว่า เรื่องสั้นนั้นมีรูปแบบการเขียนอย่างไรในสองรูปแบบดังกล่าว นอกจากนี้ก็อาจวิเคราะห์ย่อยต่อไปอีกว่า เรื่องสั้นที่ยึดเหตุการณ์เป็นหลัก หรือที่เรียกว่า เรื่องสั้นประเภทมีโครงเรื่องนั้น มีแนวการเขียนเน้นด้านใดมากที่สุด เช่น เน้นโครงเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ หรือเน้นแนวคิด หรือเรื่องสั้นที่ยึดความคิด ความรู้สึกของตัวละครเป็นหลัก ที่เรียกว่าเรื่องสั้นประเภทไม่มี

โครงเรื่องนั้น มีแนวการเขียนแบบใดปรากฏอย่างเด่นชัด เช่น การเขียนแบบอัตถนิยม การเขียนแบบสัญลักษณ์ การเขียนแบบเหนือจริง ฯลฯ การพิจารณารูปแบบของเรื่องสั้นอย่างละเอียดนี้ จะช่วยให้ผู้อ่านพิจารณาเนื้อเรื่องและกลวิธีการแต่งได้ถูกต้อง และรวดเร็วยิ่งขึ้นว่ามีลักษณะสอดคล้องกันหรือไม่เพราะเหตุใด

นอกจากรูปแบบการเขียนแล้ว “ แก่นเรื่อง ” ของเรื่องสั้นก็เป็นสิ่งที่ผู้อ่านควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ดังได้กล่าวแล้วว่า สำหรับเรื่องสั้น แก่นเรื่องเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ส่วนประกอบอื่นๆเป็นส่วนรองที่ช่วยเสริมให้แก่นเรื่องเด่นชัดขึ้นเท่านั้น การพิจารณาแก่นเรื่อง ผู้อ่านต้องอ่านอย่างพินิจพิจารณา ยิ่งเรื่องสั้นปัจจุบันไม่ควรอ่านอย่างรวดเร็ว หรือผ่านไปดุดอนจบ เพราะนักเขียนจะค่อยๆ เผยความคิดของเขาออกมาอย่างช้าๆทีละนิด เขาจะสร้างเรื่องหรือทิ้งคำพูดไว้เพื่อให้คนอ่านมองเห็นและจับความคิดของเขาได้ชัดขึ้นๆ จนเมื่อจบเรื่องผู้อ่านจะเข้าใจแก่นเรื่องหรือจุดมุ่งหมายในการแสดงความคิดของเรื่องสั้นนั้นได้ หรือหากยังคลุมเครือก็ต้องกลับไปอ่านอีกหลายๆ เทียบ จนกว่าจะตามความคิดผู้เขียนได้ทันจึงจะเข้าใจเรื่อง

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้อ่านก็อาจสังเกตลักษณะเด่นอื่นๆของเรื่องสั้นนั้น ในขณะที่อ่านด้วย เช่น ความกระชับรัดกุมของโครงเรื่อง ความสมจริงของตัวละคร และส่วนประกอบที่สำคัญอื่นๆ ความมีพลังของสำนวนภาษาที่ใช้ ความฉับไวของการดำเนินเรื่อง หรือตรงกันข้ามกับประการต่างๆดังกล่าวมานี้ เป็นต้น

แนวการอ่านและการประเมินค่านวนิยายและเรื่องสั้น

นวนิยายและเรื่องสั้นเป็นหนังสือที่คนทั่วไปนิยมอ่านกันมาก และมักอ่านกันในลักษณะที่เรียกว่า “ อ่านเล่น ” คือ อ่านแล้วปล่อยอารมณ์ให้แช่มชื่น เบิกบาน หรือเศร้าสร้อย คล้อยตามไปกับเนื้อเรื่องโดยไม่สะดุดใจคิดอะไร นอกจากการแสวงหาความเพลิดเพลิน แต่ถ้าจะให้ได้ประโยชน์จากการอ่านอย่างแท้จริงแล้ว ผู้อ่านควรอ่านอย่างพินิจพิจารณา เพื่อจะได้รับคุณค่าอื่นๆที่แฝงอยู่ในนวนิยายหรือเรื่องสั้นนั้นด้วย การอ่านนวนิยายและเรื่องสั้นเพื่อให้ได้รับประโยชน์ดังกล่าว มีแนวทางในการอ่านดังต่อไปนี้

๑. พยายามอ่านให้เข้าใจเรื่องราวโดยตลอดเรื่อง เพื่อจะได้ทราบถึงแนวของเรื่องอย่างกว้างๆเสียก่อน กล่าวคือ ต้องอ่านให้รู้วนวนิยายหรือเรื่องสั้นเรื่อง

นั้นผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องอะไร แง่ใด โดยผู้อ่านอาจจะสรุปเป็นแนวเรื่องสั้นๆ ด้วยประโยคหนึ่งหรือสองสามประโยคก็ได้ เช่น อาจสรุปว่าสี่แผ่นดินเป็นนวนิยายที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิวัฒนาการทางเหตุการณ์และความคิดของคนในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งมองจากทรรศนะของคนในสมัยรัชกาลที่ ๕ คนหนึ่งซึ่งมีอายุอยู่ถึง ๔ รัชกาล ดังนี้ เป็นต้น

๒. อ่านอย่างตั้งใจและพยายามจดจำตัวละครในเรื่องและเหตุการณ์สำคัญๆ ให้ได้ นวนิยายบางเรื่องอาจมีเหตุการณ์ซับซ้อน มีตัวละครในเรื่องมากมายจนอาจจดจำได้ไม่หมด แต่คำพูด ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ปฏิกริยาที่ตัวละครมีต่อบุคคลและเหตุการณ์แวดล้อม อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อเขา เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เรื่องดำเนินไป ผู้อ่านจึงต้องพยายามจดจำสิ่งเหล่านี้ไว้ แต่ไม่จำเป็นต้องจดจำทุกสิ่งทุกอย่าง เพียงแต่จำตัวละครและเหตุการณ์สำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครด้วยกันและระหว่างตัวละครกับเหตุการณ์ก็นับว่าได้ส่วนสำคัญของเรื่องแล้ว

อนึ่ง ผู้อ่านจะเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครและจดจำเหตุการณ์ต่างๆ ได้เร็วขึ้น หากผู้อ่านจะทำตัวเสมือนเป็นผู้สังเกตการณ์ คือ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ หรือเข้าไปรู้สึกร่วมกับตัวละครในเรื่อง เพื่อจะได้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร อันจะทำให้เข้าใจว่า เหตุใดตัวละครจึงกระทำหรือมีปฏิกริยาต่อเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องอย่างนั้น และเหตุการณ์ต่างๆ นั้นเชื่อมโยงกันอย่างไร

๓. ดูความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ของเรื่อง คือ ดูลำดับเรื่องราวที่ผันแปรไปตามกาลเวลาจากจุดเริ่มต้นดำเนินไปจนจบ แล้วจับให้ได้ว่าปมปัญหาของเรื่องเกิดขึ้นที่ตรงไหน ดำเนินไปอย่างไร จุดสุดยอดของเรื่องอยู่ตรงไหน อะไรเป็นเหตุนำไปสู่จุดสุดยอดนั้น และหลังจากนั้นเกิดอะไรขึ้นตามมา

๔. จับแก่นเรื่องให้ได้ องค์ประกอบของเรื่องอันได้แก่ เหตุการณ์ต่างๆ ในแต่ละตอน ตัวละครในเรื่อง คำพูด ความรู้สึก ความคิด และการกระทำของตัวละครในเรื่อง เหล่านี้ผู้แต่งสร้างขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายแน่นอน ผู้อ่านต้องพยายามค้นหาว่า ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายอะไร และพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ของเรื่องตามแนวนั้น

นวนิยายหรือเรื่องสั้นบางเรื่อง ผู้อ่านอาจค้นหาแก่นของเรื่องได้ง่าย เพราะผู้แต่งได้บอกให้ทราบโดยตรง หรือปรากฏที่ชื่อเรื่อง แต่โดยมากผู้แต่งจะไม่บอกไว้

ผู้อ่านต้องค้นหาเอาเอง โดยถามตนเองว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญของเรื่องที่เราอ่านคืออะไร ผู้แต่งต้องการให้เราทราบทัศนคติของชีวิตในแง่ใด เป็นต้น

ในการอ่านเรื่องสั้น ผู้อ่านอาจจะจับสารที่ผู้แต่งส่งมาได้ง่ายกว่านวนิยาย ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นมีแก่นเรื่องหรือแนวคิดสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ต่างจากนวนิยายซึ่งมีแนวคิดสำคัญได้หลายอย่าง ทั้งนี้เพราะนวนิยายเป็นเรื่องที่มีขนาดยาว จึงมีจุดที่จะให้แง่คิดแก่ผู้อ่านได้หลายจุด ฉะนั้น สารที่ผู้เขียนมุ่งสื่อมายังผู้อ่านจึงมีหลายประการ ทั้งที่เป็นสารสำคัญและสารรอง ในการอ่านนวนิยายผู้อ่านจึงควรจับสารสำคัญหรือแก่นเรื่องหลักให้ได้เสียก่อน แล้วจึงมาพิจารณาสารสำคัญรอง ๆ ลงมาว่าคืออะไร เมื่อผู้อ่านจับสารหรือแก่นของเรื่องได้แล้ว ก็จะเข้าใจความเป็นจริงในแง่มุมมองต่าง ๆ ที่ผู้เขียนมุ่งจะแสดงให้เห็นผู้อ่านทราบ ซึ่งหากผู้อ่านได้นำความเป็นจริงเหล่านั้นมาคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก็จะเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญา ความคิดของผู้อ่านให้กว้างขวางลึกซึ้งกว่าเดิม การอ่านนวนิยายหรือเรื่องสั้นครั้งนั้นก็จะมี ความหมายและได้อรรถรสยิ่งขึ้น

ส่วนในการประเมินค่านวนิยายและเรื่องสั้นนั้น ผู้อ่านอาจจะพิจารณาจากแง่มุมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้^๑

๑. พิจารณาในแง่เนื้อเรื่อง

นวนิยายหรือเรื่องสั้น เป็นเรื่องที่เขียนเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ โลก สังคม และสิ่งแวดล้อมในลักษณะของ “ การเลียนแบบจากชีวิตจริง ” ดังนั้น ลักษณะสำคัญของเนื้อหาของงานเขียนชนิดนี้ คือ “ ความสมจริง ” ของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นงานเขียน ซึ่งได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ

๑.๑ การพิจารณาโครงเรื่อง ผู้อ่านควรพิจารณาว่า ผู้เขียนผูกเรื่อง ได้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่ ผู้เขียนสะท้อนภาพสังคมร่วมสมัย ได้ลึกซึ้ง กว้างขวาง สมจริงเพียงใด

^๑ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ วรรณกรรมปัจจุบัน หน้า ๕๙

๑.๒ การพิจารณาแก่นเรื่อง ให้พิจารณาถึงความตั้งใจของผู้แต่ง ประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการที่ต้องการถ่ายทอดมายังผู้อ่าน แล้วประเมิน ดูว่าแก่นเรื่องนั้นมีลักษณะสร้างสรรค์ ส่งเสริม และยกระดับจิตใจผู้อ่านมากน้อยเพียงใด

๑.๓ การพิจารณาตัวละครและบทสนทนา ให้พิจารณาดูการสร้าง ตัวละครว่า ผู้แต่งให้ภูมิหลังของตัวละครอย่างไร เช่น กล่าวถึงชาติกำเนิด การอบรม เลี้ยงดู การศึกษา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ และการกระทำ รวมทั้งการคิด การพูดของ ตัวละครนั้นสอดคล้องกับภูมิหลังที่ผู้แต่งวางไว้หรือไม่ ตัวละครสำคัญในเรื่องคือใคร ตัวละครสำคัญรองลงมาได้แก่ตัวละครตัวใดบ้าง ตัวละครเหล่านี้มีกลไกชีวิตเป็นอย่างไร มีพัฒนาการทางความรู้ ความคิด อารมณ์ ไปตามประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม และ กาลเวลาหรือไม่

๑.๔ การพิจารณาจากและบรรยากาศของเรื่อง ให้พิจารณาว่า เรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ใด ในช่วงเวลาใด ผู้แต่งใช้วิธีใดในการบรรยายฉาก เช่น ด้วยคำ บรรยายของผู้แต่งเอง หรือการใช้ภาษาถิ่นของตัวละคร หรือการกล่าวถึงประเพณี ท้องถิ่นเพื่อให้ทราบว่าเป็นเรื่องเกิดขึ้นที่ใด สมัยใด หรือใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นฉากของเรื่อง และฉากของเรื่องมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละครหรือไม่ อย่างไร

การพิจารณาส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นเนื้อเรื่องในแง่ความจริงนี้มี ข้อที่ควรคำนึง คือ ต้องพิจารณาตามพื้นฐานที่ผู้แต่งสร้าง อย่าสงสัยหรือปฏิเสธ โลกที่ผู้แต่งสร้าง เช่น ไม่ควรถามว่าทำไมผู้แต่งต้องให้เรื่องเป็นเช่นนั้น เช่นนี้ ทำไม ไม่แต่งเรื่องให้ตัวเอกเป็นคนเข้มแข็งกว่านี้ เป็นต้น ผู้อ่านต้องยอมรับว่าความจริง บางแง่มุมอาจไม่ตรงกับประสบการณ์ของผู้อ่าน ดังนั้นการพิจารณาในเรื่องความสม จริงนี้ จึงควรพิจารณาให้กว้างขวางออกไป ทั้งในแง่ความจริงที่เป็นอยู่ ความจริงที่ ผู้แต่งอยากให้เป็นหรือว่าควรจะเป็น และความจริงที่อาจจะเป็นไปได้ทั้งๆ ที่ไม่น่าจะ เป็นไปได้^๑ ทั้งนี้เพราะการเอาโลกแห่งความเป็นจริงที่เราคิด เราเข้าใจไปตัดสินเรื่อง ที่เกิดจากจินตนาการของผู้แต่ง เราอาจกล่าวว่า เรื่องที่จินตนาการเป็นอุดมคติเกิน

^๑ รีนฤทัย สัจจพันธุ์ วรรณกรรมปัจจุบัน หน้า ๖๑

ไป หรือเราไม่เคยพบเห็นเรื่องนั้นในชีวิตจริงเลย หรือถ้าเราหวังที่จะเห็นนวนิยาย หรือเรื่องสั้นนั้นเป็นไปตามอุดมคติของเรา เราอาจหาไม่ได้ถ้าเรื่องนั้นพูดถึงเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ในการอ่านเรื่องบันเทิงคดีที่ผู้เขียนเขียนจากจินตนาการ เราต้องเข้าใจว่าเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าเรื่องเช่นนั้นจะยังไม่เคยเกิดขึ้น หรือไม่เป็นไปตามอุดมคติก็ตาม ทั้งนี้เพราะเราไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าบุคคลในเรื่องจะไม่คิดไม่ทำเช่นนั้น เนื่องจากคนเราไม่เหมือนกัน ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตัว จึงไม่มีการตัดสินใจใดที่เป็นสากล ไม่มีการตัดสินใจใดที่เป็นไปไม่ได้ แม้แต่การตัดสินใจที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นความบ้า ก็เป็นสิ่งที่คนเราอาจเลือกทำได้^๑ ดังนั้น ในการตัดสินใจว่า นวนิยายหรือเรื่องสั้นเรื่องใดสมจริงหรือไม่ จึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความจริงตามที่ผู้แต่งสร้างขึ้น ไม่ใช่พื้นฐานแห่งความจริงตามที่เราคิด โดยพิจารณาว่านักเขียนใช้กลวิธีอะไรที่ทำให้เรื่องนั้นดูเป็นจริงเป็นจิง น่าเชื่อถือ ประกอบด้วย

๒. พิจารณาในแง่ศิลปะการแต่ง

หนังสือที่เราอ่านจะได้รับการยกย่อง หรือได้รับการประเมินว่า เป็นหนังสือชั้นใด ดีหรือไม่ ก็อยู่ที่กลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราวออกมาว่าทำได้อย่างมีศิลปะเพียงใด ดังนั้น จุดหนึ่งที่เราควรนำมาพิจารณาในการประเมินค่าหนังสือนวนิยายและเรื่องสั้นก็คือ กลวิธีการเขียนหรือศิลปะการแต่ง ซึ่งอาจพิจารณาได้จากประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๒.๑ กลวิธีการดำเนินเรื่อง เรื่องต่างๆ ที่ผู้แต่งเขียนขึ้นมีกลวิธีการดำเนินเรื่องไม่เหมือนกัน ผู้แต่งบางคนดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ กล่าวถึงตัวเอกตั้งแต่เป็นเด็ก แล้วค่อยๆ โตขึ้น เล่าเหตุการณ์ไปตั้งแต่หนุ่มจนแก่ และจบเรื่องลงเมื่อตัวเอกตาย บางคนจะเล่าเรื่องย้อนกลับไปกลับมา เริ่มเรื่องเมื่อตัวละครแก่ แล้วคิดคำนึงไปถึงความหลัง โดยย้อนเรื่องไปตั้งแต่ครั้งยังเป็นหนุ่มหรือสาว บางโอกาสผู้แต่งเล่าถึงตัวละครตัวใดตัวหนึ่งระหว่างยังหนุ่มสาว แล้วกล่าวไปถึงเมื่อวัยเด็ก ต่อ

^๑ ปรีชา ช่างขวัญยืน ศิลปะการฟังการอ่าน หน้า ๑๑๘-๑๑๙

มากลับมากล่าวถึงวัยหนุ่มสาวอีก จากนั้นจึงเดินเรื่องเรื่อยไปจนตัวละครเข้าวัยชรา หรือจนกระทั่งตายไป บางคนก็ใช้วิธีการเล่าโดยเขียนเป็นจดหมายติดต่อกันหลาย ฉบับ เป็นต้น ในการพิจารณากลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้อ่านจึงควรวิเคราะห์ดูว่า ผู้แต่งใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องแบบใด และกลวิธีที่ใช้ขึ้นนั้นเหมาะสมกับเรื่องหรือไม่ สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดีเพียงใด เช่น ดำเนินเรื่องชักช้าเยิ่นเย้อกว่าจะ ได้รู้เรื่องที่ละตอนก็ต้องอดใจคอยหรือไม่ หรือดำเนินเรื่องเร็วเกินไป ปล่อยให้ผู้อ่าน เข้าใจเอาเอง หรือดำเนินเรื่องกำลังพอดีกับใจเรา เป็นต้น นอกจากความเหมาะสม กับเรื่องแล้ว ยังอาจพิจารณาว่า วิธีดำเนินเรื่องดังกล่าวมีผลต่อเรื่องอย่างไร เช่น ทำให้น่าสนใจขึ้น ทำให้ผู้อ่านอยากอ่าน ทำให้ตัวละครในเรื่องแสดงความเด่นบาง ประการ หรือทำให้เสียผลบางประการ ฯลฯ

๒.๒ กลวิธีในการบรรยายเรื่อง ให้พิจารณาว่าผู้แต่งบรรยายเรื่อง เองหรือให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งบรรยายให้อีกตัวหนึ่งฟัง หรือให้ตัวหนึ่งเขียนจดหมาย ถึงอีกตัวหนึ่ง หรืออาศัยกลวิธีทั้งสามปะปนกัน และการใช้กลวิธีเหล่านี้มีผลต่อเรื่อง อย่างไร

๒.๓ แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง ให้พิจารณาว่าแนวคิดของ เรื่องเป็นแบบใด เช่น เป็นแบบเพ้อฝัน แบบสมจริง แบบเหนือจริง หรือแบบ สัญลักษณ์นิยม

๒.๔ ทัศนคติของผู้แต่ง การพิจารณาทัศนคติของผู้แต่งในบางเรื่อง อาจทำได้ยาก เพราะผู้แต่งไม่ได้บรรยายความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาตรงๆแต่แฝง รั้นไว้ในเหตุการณ์ต่างๆ ผู้อ่านจึงต้องสังเกตเอาเอง โดยอาจจะพิจารณาจากคำพูด ของตัวละคร หรือจากกลวิธีอื่นๆที่ผู้แต่งใช้ เช่น การให้ตัวละครสองตัวสนทนาได้ กันแล้วทำให้เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น โดยให้ความคิดเห็นของตัวละครที่มีความนึกคิด ตรงกับผู้แต่งเป็นฝ่ายถูก หรือทำให้ตัวเอกของเรื่องมีทัศนคติตรงกับทัศนคติของ ผู้แต่ง เป็นต้น

๒.๕ สำนวนภาษา ควรพิจารณาว่าสำนวนภาษาที่ใช้มีจุดเด่น จุด ด้อยที่สำคัญอย่างไรบ้าง ผู้อ่านชอบสำนวนภาษาที่ผู้แต่งใช้หรือไม่ เพราะเหตุใด โดยอาจพิจารณาจากสำนวนภาษาที่ผู้แต่งใช้ในตอนต่างๆ เช่น ภาษาที่ใช้ในการ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ภาษาที่ใช้ในบทสนทนา การบรรยายเรื่อง

การพรรณนาจาก เป็นต้น

๓. การพิจารณาในแง่ผลสะท้อนจากการอ่าน

การพิจารณาในแง่นี้ หมายถึง การพิจารณาในเรื่องปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีต่อเรื่องที่อ่านนั้น ซึ่งอาจพิจารณาได้ ๒ ประการ คือ

๓.๑ ผลสะท้อนทางอารมณ์ คือ การพิจารณาว่าได้รับความบันเทิงจากการอ่านมากน้อยเพียงใด ซึ่งการประเมินค่าในเรื่องนี้ แต่ละคนอาจจะประเมินค่าไม่เหมือนกัน เรื่องที่คนหนึ่งบอกว่าอ่านสนุกเพลิดเพลินดี อีกคนหนึ่งอาจจะบอกว่าไม่สนุกก็ได้ ทั้งนี้เพราะรสนิยมในการอ่านของแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนอาจชอบเรื่องเบาสมอง ในขณะที่บางคนอ่านเรื่องเบาสมองแล้วไม่รู้สึกสนุก เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้อ่านควรตอบคำถามให้ได้ว่าที่ตนชอบหรือไม่ชอบเรื่องนั้นเป็นเพราะเหตุใด

๓.๒ ผลสะท้อนทางปัญญา คือ การพิจารณาว่าวรรณกรรมมีคุณค่าในด้านให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน นอกไปจากความเพลิดเพลิน เช่น สั่งสอน เสนอแนะ หรือแสดงอุดมการณ์ ซึ่งก่อให้เกิด “ความคิดอ่าน” หรือความเจริญงอกงามทางสติปัญญา นอกเหนือไปจากทางจิตใจอย่างไร

กล่าวโดยสรุป การพิจารณานวนิยายและเรื่องสั้น ผู้อ่านควรพิจารณาในด้านต่างๆ ทั้งสามด้านคือ ด้านเนื้อหา ด้านศิลปะการแต่ง และผลที่ได้รับจากการอ่านเรื่องนั้น ทั้งในแง่ความบันเทิงและความประเทืองปัญญา

กิจกรรมท้ายบท

๑. ตอบคำถาม - ทบทวนความรู้

- ๑.๑ บันเทิงคดี คือ งานเขียนที่มีลักษณะอย่างไร และได้แก่งานเขียนในรูปแบบใดบ้าง
- ๑.๒ นวนิยาย คือ งานเขียนที่มีลักษณะทั่วไปอย่างไร
- ๑.๓ องค์ประกอบที่สำคัญของนวนิยายมีอะไรบ้าง
- ๑.๔ นวนิยายแบ่งตามเนื้อหา ได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
- ๑.๕ เรื่องสั้น คืองานเขียนที่มีลักษณะทั่วไปอย่างไร
- ๑.๖ เรื่องสั้นมีลักษณะเหมือนและแตกต่างจากนวนิยายอย่างไร
- ๑.๗ เรื่องสั้นแบ่งออกเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
- ๑.๘ แก่นเรื่อง คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไร
- ๑.๙ ในการอ่านนวนิยายและเรื่องสั้น ผู้อ่านควรปฏิบัติอย่างไร จึงจะได้ประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่
- ๑.๑๐ ในการประเมินค่านวนิยายและเรื่องสั้น ผู้อ่านควรพิจารณาจากสิ่งใดบ้าง

๒. ให้นักศึกษาอ่านเรื่องสั้นของนักเขียนคนใดคนหนึ่งแล้วปฏิบัติกิจกรรมต่อไปนี้

- ๒.๑ สรุปลงโครงเรื่องของเรื่องที่อ่าน
- ๒.๒ บอกแนวคิดสำคัญของเรื่อง
- ๒.๓ วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร
- ๒.๔ วิเคราะห์กลวิธีการเขียนของผู้แต่งว่ามีการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องและการปิดเรื่องอย่างไร
- ๒.๕ วิเคราะห์สำนวนภาษาที่ใช้
- ๒.๖ อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของเรื่องที่อ่านนี้

๓. ให้นักศึกษาเลือกอ่านนวนิยายที่นักศึกษาสนใจคนละ ๑ เรื่อง แล้วเขียนวิเคราะห์ วิจัย เรื่องที่อ่านตามหลักเกณฑ์ที่ได้เรียนมาแล้ว

เอกสารอ้างอิง

กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒๕๒๐

ประทีป เหมือนนิล วรรณกรรมปัจจุบัน กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ๒๕๑๙

ปรีชา ช่างขวัญยืน ศิลปะการฟังการอ่าน กรุงเทพฯ : วิชาการ ๒๕๒๕

เปลื้อง ณ นคร คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๔

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ วรรณกรรมปัจจุบัน พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ : ภาควิชา

ภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒๕๒๖

วิภา กงกะนันทน์ วรรณคดีศึกษา กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๓

สายทิพย์ นุกุลกิจ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทยและ

ภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน ๒๕๓๔

สิทธา พินิจภูวดล และคนอื่นๆ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ๒๕๑๕

สุชาติ สวัสดิ์ศรี ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ ๒๕๑๘

อุดม หนูทอง พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์

๒๕๑๙